

**Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

ДОГОВІР ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ФОРМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Матеріали

**Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті академіка Національної академії
правових наук України, заслуженого діяча науки і
техніки України, доктора юридичних наук, професора
Володимира Васильовича Луця
(1933-2021)**

м. Івано-Франківськ, 4 квітня 2025 р.

Івано-Франківськ – 2025

Редакційна колегія:

Гейнц Руслана – завідувачка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидатка юридичних наук, доцентка

Банасевич Ірина – доцентка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидатка юридичних наук, доцентка

Гришко Уляна – доцентка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидатка юридичних наук, доцентка

Д28 Договір як універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) (м. Івано-Франківськ, 4 квітня 2025р.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025. 174 с.

У збірнику представлені тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) «Договір як універсальна форма правового регулювання», яка відбулася 4 квітня 2025 року на базі кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

© Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, 2025

ЗМІСТ

«ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ»	3
Заїка Юрій Олександрович	
<i>СВОБОДА ДОГОВОРУ І ФРАУДАТОРНІСТЬ ПРАВОЧИНУ</i>	<i>4</i>
Зозуляк Ольга Ігорівна	
<i>ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНСТРУКЦІЇ ФРАУДАТОРНОСТІ</i>	
<i>ДОГОВОРУ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ</i>	<i>6</i>
Крестовська Наталя Миколаївна	
<i>ПРАВО ЯК ДОГОВІР</i>	<i>10</i>
Мічурін Євген Олександрович	
<i>ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА І ДОГОВІРНЕ ПРАВО</i>	<i>12</i>
Спасибо-Фатеева Інна Валентинівна	
<i>ДОГОВІР ЯК ПІДСТАВА НАБУТТЯ РЕЧОВИХ ПРАВ ТА ПРО СПОСОБИ ЇХ</i>	
<i>ЗАХИСТУ</i>	<i>15</i>
Харитонов Євген Олегович	
Харитонova Олена Іванівна	
<i>ПРИНЦИП СВОБОДИ ДОГОВОРУ ПІД ЧАС ВІЙНИ</i>	<i>19</i>
Шишка Роман Богданович	
<i>ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В РЕКОДИФІКОВАНОМУ КОДЕКСІ</i>	<i>23</i>
Вінтоняк Наталія Дмитрівна	
<i>УМОВИ ДІЙСНОСТІ ЗНАЧНОГО ПРАВОЧИНУ</i>	<i>26</i>
Кочин Володимир Володимирович	
<i>КОДЕКСИ ПОВЕДІНКИ (CODES OF CONDUCT) ЯК МОДЕЛЬ</i>	
<i>САМОРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН</i>	<i>29</i>
Парута Юлія Іванівна	
<i>ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ФОРМИ ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ</i>	
<i>ТА ЄС</i>	<i>32</i>
Чалий Юрій Іванович	
<i>ПОНЯТІЙНІ ОЗНАКИ ЗАОХОЧЕНЬ ЯК ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ</i>	
<i>ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ</i>	<i>35</i>
Яримович Уляна Володимирівна	
<i>ВЧИНЕННЯ ДІЙ В ОСТАННІЙ ДЕНЬ СТРОКУ ПРИ УКЛАДЕННІ ТА ВИКОНАННІ</i>	
<i>ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ</i>	<i>39</i>
Шестіріков Вячеслав Васильович	
<i>ПРИВАТНО-ПРАВОВА ДОКТРИНА ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ДОКТРИНИ ЦИВІЛЬНОГО</i>	
<i>ПРАВА ЯК ДЖЕРЕЛО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИН</i>	<i>41</i>

1. *Cambridge Handbook of Privatization of Regulation: A History and Theory*. The Cambridge Handbook of Privatization. За ред.: Dorfman A., Harel A. Cambridge University Press, 2021. С. 263–285.

2. Priest M. *The Privatization of Regulation: Five Models of Self-Regulation*. *Ottawa Law Review*. 1998. Bun. 29. № 2. С. 233–302.

3. Арон Р. *Етапи розвитку соціологічної думки*. Київ: Юніверс, 2004. 688 с.

4. Бінгем Т. *Правовладдя*. За ред.: Головатий С. П. Київ 2024. 256 с.

Парута Юлія Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
цивільного права Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ФОРМИ ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ ТА ЄС

В Концепції оновлення ЦК України вказується про необхідність переосмислення підходів до форми правочину в частині визначення кола правочинів, які належить вчиняти у письмовій, електронній та в усній формах. Окрім того, зазначається, що положення оновленого ЦК України повинні забезпечити повноцінне функціонування відносин у сфері електронної комерції, смартконтрактів, веббанкінгу та враховувати сучасні тренди цифрової економіки [1, с. 11-12]. А оскільки будь-який договір є правочином наведене є підтвердженням слушності дослідження щодо форми договору та електронної форми зокрема.

Пряма вказівка на можливість укладення договору в електронній формі з'явилась у ЦК України 03.09.2015 року через внесення відповідних змін у ч. 1 ст. 206. Згадані зміни були зумовлені прийняттям ЗУ «Про електронну комерцію». Втім електронна форма договору використовувалася і до 2015 року. Законодавчим підґрунтям для укладення договору в електронній формі була ч. 1 ст. 207 ЦК України, яка не зазнавала змін з моменту прийняття основного цивільного кодифікованого акту, і в якій міститься норма наступного змісту: «Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку» [2].

Розвиток цифрових технологій та можливість укладення цивільно-правових договорів з використанням інформаційно-комунікаційних систем зумовили такий стан речей, що можливість укладення договору з використанням електронної форми уже ні в кого не викликає здивування. Таким чином укладення договорів у електронній формі стало звичним явищем.

Однак, попри це дискусії навколо розуміння електронної форми договору не припиняються. Одним із обговорюваних питань є співвідношення електронної та письмової форми договору.

З текстуального формулювання ч. 1 ст. 206 ЦК України: «Правочин може вчинятися усно або в *письмовій (електронній) формі*» можна зрозуміти, що законодавець не проводить поділ письмової і електронної форм на самостійні види. Влучним у цьому зв'язку є пояснення Н.Ю. Філатової, яка стверджує, що «З буквального аналізу цих статей випливає, що електронна форма вчинення правочину є різновидом письмової форми, оскільки вона згадується поряд з останньою в дужках» [3, с. 48]. Однак, попри зазначене нормативне визначення, у цивілістичній доктрині сформувалось 2 протилежні позиції щодо правової природи електронної форми договору. Так, одні науковці вважають, що електронну форму договору варто виокремити як самостійну форму договору, інші, піддаючи сумнівам таку думку, стверджують, що передумови для цього відсутні. Розглянемо детальніше наукові погляди на це питання.

В.С. Мілаш стверджує, що електронна форма договору має унікальні характеристики, які відрізняють її від традиційної письмової форми. Так, в електронних договорах відсутній фізичний носій, а волевиявлення сторін фіксується за допомогою електронних засобів, таких як електронний підпис. Авторка підкреслює, що стрімкий розвиток цифрових технологій та електронної комерції вимагає оновлення відповідних правових норм. На її думку, виокремлення електронної форми договору, як самостійної форми, дозволить створити більш гнучке та адаптоване правове середовище, яке враховує специфіку електронних договорів та забезпечує належний рівень правового захисту для всіх учасників електронної комерції [4, с. 37-39].

У свою чергу Н. Ю. Філатова розглядаючи це питання надає перевагу підходу, згідно з яким електронна форма розуміється як різновид письмової форми правочину. На думку авторки електронна форма правочину не повинна розглядатися як самостійна форма, а є лише способом реалізації письмової форми в умовах цифрового середовища [5, с. 292]. З такими міркуваннями варто погодитися тому, що дійсно немає підстав для виокремлення електронної форми як самостійної форми договору.

Якщо аналізувати міжнародний досвід щодо цього питання, то варто вказати, що воно вирішується неоднаково у різних країнах. Так, у Німеччині електронна форма визнана самостійним різновидом форм правочинів поряд з письмовою і усною формами. Зокрема, стаття 126а Цивільного кодексу Німеччини має назву «електронна форма», що свідчить про надання цій формі самостійного значення. В більшості ж країн електронна форма на сьогодні не розглядається як самостійний різновид форми правочину, хоча й згадується в законодавстві [3, с. 51].

Важливим аспектом у контексті розгляду електронної форми договору є те, що електронна форма договору може бути прирівняна до письмової тільки за наявності у такому договорі електронного цифрового підпису. Загальноприйнятим у законодавстві більшості країн світу є укладення договору в письмовій формі не тільки з фіксацією умов договору на певному носіїві, а й

підписання договору всіма сторонами або принаймні тією з них, на яку покладено обов'язок по виконанню договору. Це правило закріплене і в національному законодавстві, адже відповідно до ч. 2 ст. 207 ЦК України правочин вважається вчиненим у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною (сторонами) [5, с.290]. Позитивним у цьому зв'язку є те, що українське законодавство увібрало в себе прогресивний європейський досвід стосовно електронних підписів та містить відповідні правові норми щодо нормативного регулювання цього питання.

Попри розуміння електронної форми договору як виду письмової форми, особливість середовища у якому укладаються договори в електронній формі зумовлює додаткові вимоги для того щоб така форма вважалась чинною. Сучасною тенденцією на рівні ЄС є впровадження у законодавство поняття «довговічного носія інформації» як нової формальної вимоги до чинності договорів. Це поняття використовується як у нормативно-правових актах окремих держав-членів ЄС, так і у праві ЄС загалом. Зокрема, воно закріплене у Директиві 2008/48/ЄС про споживче кредитування, Директиві 2002/92/ЄС про страхове посередництво та Директиві 2011/83/ЄС про права споживачів. У цих актах довговічний носій інформації визначається як фізичний або електронний носій, що дозволяє зберігати інформацію у спосіб, який забезпечує її доступність протягом періоду, достатнього для досягнення цілей її зберігання. Деякі документи містять і конкретизоване тлумачення: наприклад, згідно зі статтею 2 Директиви 2002/92/ЄС, до довговічних носіїв належать дискети, CD-ROM, DVD та жорсткі диски. Водночас звичайні вебсайти зазвичай не визнаються такими носіями, за винятком випадків, коли вони відповідають визначеним критеріям стабільності та незмінності даних [3, с. 47].

Подібний підхід європейського законодавця є логічним, адже, дійсно не всі цифрові засоби зберігання інформації гарантують однакову надійність і тривалість збереження даних. Більше того, довговічність зберігання часто зумовлюється суб'єктивними чинниками. Наприклад, у разі розміщення інформації на вебсторінці, її зміст може бути змінений або видалений адміністратором у будь-який момент. Саме з огляду на такі ризики виникає потреба у встановленні вимоги щодо використання довговічного носія інформації, особливо у договорах, де однією зі сторін виступає слабша сторона — наприклад, споживач.

Прогресивним є те, що схожі норми вже є передбачені і в національному законодавстві, зокрема ЗУ «Про цифровий контент та цифрові послуги» містить визначення поняття довговічного носія, як засобу, що дає змогу виконавцю чи споживачу зберігати адресовані йому особисто дані у спосіб, що надає можливість їх подальшого використання протягом строку, достатнього з точки зору характеру таких даних, а також відтворення інформації, яка зберігається на носії, у незмінному вигляді [6].

Підводячи підсумок усьому наведеному вище слід вказати на те, що електронна форма договору не є самостійною формою договору, але видом письмової форми. Звісно, що електронна форма договору має певні особливості, але вони зумовлені середовищем у якому укладаються цивільно-

правові договори в електронній формі. Дотримання вимоги щодо електронного цифрового підпису забезпечує автентичність, цілісність і юридичну силу договору укладеного в електронній формі. Це гарантує, що волевиявлення сторін є достовірним і таким, що не зазнало змін після укладення договору. Вимога щодо довговічного носія інформації є важливою, оскільки вона забезпечує стабільне зберігання умов договору та можливість звернення до них упродовж усього строку дії відповідного договору.

Список використаних джерел:

1. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім "АртЕк", 2020. 128 с.
2. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Філатова Н. Ю. Особливості укладення договорів з використанням електронної форми представлення інформації. Проблеми законності. 2017. Вип. 136. С. 40-55.
4. Мілаш В. С. Електронні договори як правова основа електронної комерції (торгівлі) в Україні. Актуальні проблеми права: теорія і практика №1 (43), 2022. С. 33-39.
5. Філатова Н.Ю. Відмова від традиційних форм і ренесанс формалізму в умовах розповсюдження практики укладення електронних договорів. Проблеми цивільного права і процесу: тези доп. учасників наук.- практ. конф. присвяч. світлій пам'яті О.А. Пушкіна, Харків, 25 трав. 2018 р./ МВС України, Харків: ХНУВС, 2018. С. 290-293
6. Про цифровий контент та цифрові послуги: Закон України № 3321-IX від 10.08.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3321-20/find?text=%E4%EE%E2%E3%EE%E2%B3%F7%ED%E8%E9+%ED%EE%F1%B3%E>

Чалий Юрій Іванович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри цивільного права та процесу Харківського
національного університету внутрішніх справ,

ПОНЯТІЙНІ ОЗНАКИ ЗАОХОЧЕНЬ ЯК ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

1. Інститут заохочення є малопомітним у цивільному праві України. Частково це пояснюється низьким ступенем розвиненості заохочувальних нормативних положень. Даний мініїнститут складається із загального положення ч. 3 ст. 14, а також спеціальних положень ч. 3 ст. 883 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та ч. 2, 3 ст. 149 Кодексу торговельного